

Centraal in deze module staat de brochure met bijbelstudies over landbouw, gemaakt door Judith Westerink. Die brochure kun je downloaden van de site van A Rocha door op de link in dit artikel te klikken.

In dit document neem ik de inhoudsopgave op van haar brochure (pagina 2). Daarna geven we een lijst van tien relevante krantenartikelen (pagina 3).

Ook sommen we een 20-tal praktische initiatieven op die te maken hebben met duurzame landbouw, kopen bij de boer, biologisch boeren, maaltijdboxen, handige apps, vakantie bij de boer e.d. (pagina 4 v.v.)

Judith Westerink maakt Bijbelstudie over landbouw

Onder de titel 'Goed boeren, de Bijbel over landbouw' is een nieuwe Bijbelstudie over landbouw verschenen. De studie is geschreven door Judith Westerink (47), senior onderzoeker Landscape Governance bij Wageningen Environmental Research en onder andere actief voor de ChristenUnie. Via de site van natuurbeweging A Rocha is de studie als gratis download beschikbaar.

'Landbouw gaat ons allemaal aan', zegt Westerink. 'We zijn ervan afhankelijk als het gaat om ons voedsel en ons landschap. Er is veel maatschappelijke discussie over landbouw, want het gaat over heel wezenlijke dingen: voedsel, landschap, dierenwelzijn, biodiversiteit, bodem, milieu, het voortbestaan van (familie-)bedrijven en sociale verbanden. Landbouw raakt aan basale waarden van het mens-zijn.'

In de [Bijbelstudie](#) gaat Westerink op zoek naar de vraag wat de Bijbel zegt over landbouw. 'Landbouw gaat ten diepste over onze relatie met de Schepper. Alle discussies over landbouw vragen om bezinning: wat houdt die relatie met de Schepper in, welke plek nemen wij in als mensen? Hoe getuigen wij van onze God als boeren en als burgers? In onze verstedelijkte maatschappij missen we veel van de agrarische context van de Bijbel. Ik kwam erachter dat landbouw onderdeel is van Gods bedoeling met de aarde en de mensen. Maar ook dat er vaak afstand is tussen onze huidige manier van boeren en eten en Bijbelse waarden.'

Embert Messelink van A Rocha: 'Wij willen het denken over geloof en onze omgang met de aarde blijven aanmoedigen. Dat is nodig, gezien de vele maatschappelijke discussies en de te grote impact van de mens op de aarde. Deze [Bijbelstudie](#) levert daar een belangrijke bijdrage aan.'

Inhoudsopgave van de brochure met bijbelstudies

Hoofdstuk 1:

Inleiding 5

Waarom dit boekje? 5

Voor boeren en burgers 5

Netwerk Bijbel en Landbouw 5

Gebruiksaanwijzing 5

Hoofdstuk 2:

De Bijbel over landbouw 7

Uitgangspunten voor het toepassen

van de Bijbel op leven en werken

Bijbel en wetenschap 7

Hoofdstuk 3:

Het grote verhaal van God en de wereld 11

Gods verbond met de aarde 11

Gods verbond met Israël 11

Het nieuwe verbond 12

Alles wordt nieuw 13

Hoofdstuk 4:

Wie is de mens? 17

De mens als schepsel en

heerser over de schepping 17

De boer als Goddelijke uitvinding 17

Rust als basis en belofte 18

Afhankelijkheid als gegeven 19

Hoofdstuk 5:

De aarde en haar volheid 23

Leve de (bio-)diversiteit! 23

Recht doen aan de bodem 24

Leven met vee 24

Hoofdstuk 6:

Een goed leven voor de boer en zijn omgeving 27

Grondbezit 27

Rijkdom en armoede 27

Arbeid en loon 27

Voedsel 28

Feest 28

Hoofdstuk 7:

Waarde(n) van de landbouw (epiloog) 31

Aanbevolen literatuur

Bijbelstudies over landbouw

Aanbevolen literatuur

- 1) Berry, Wendell (2002). The Art of the Commonplace: The Agrarian Essays of Wendell Berry. Counterpoint, Washington, DC
- 2). Blonk, Ronald e.a. (2020). Eropuit! Kinderwerkmethode.
- 3). van den Brink, Gijsbert en Kees van der Kooi (2011). Christelijke Dogmatiek. Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer.
- 4). Davis, Ellen F. (2008). Scripture, Culture, and Agriculture: An Agrarian Reading Of The Bible. Cambridge University Press
- 5). Hobrinc, Ben (2005). Moderne Wetenschap In De Bijbel. De Bijbel is de wetenschap 3500 jaar vooruit. Uitgeverij Gideon.
- 6). Jongeneel, Roel (2019). Agricultuur in balans. Verzamelde reflecties over de economie en ethiek van een duurzame landbouw en adequate voedselvoorziening.
- 7). Oosterhoff, Wiggele (2012). Van Groen naar Wijs, over landbouwwijsheden en waarden in de Bijbel.
- 8). Schippers, Wim (2016). Boeren met ontzag. Over groei, grenzen en perspectieven

Artikelen

 Al het bezig van boer Murk Mijdam gaat na	 Bolsonaro wil stoppen met kappen	 Bom onder de formatie - de veestap	 Brussel maakt zich sterk voor biolandbot	 De BoerBurgerBeweging
 Derk Boswijk van het CDA wil de boeren ne	 Eet de Nederlandse koe gaten in het Brazi	 Grootschalig onderzoek toont aan	 Jan Huijgen, Eemlandhoeve, bijbell	 De Nederlandse voedingssector moet

Producten bij de boer

1). Fietsen voor m'n eten – Westland

<https://www.facebook.com/groups/fietsenvoormijnetenwestland>

Waar vind je in de regio Westland en omstreken goed en gezond eten, zo langs de weg op boerenlandweggetjes en tuinderslaantjes en bij kleine winkeliers en marktkramen? Deel deze unieke verscholen plekjes in onze regio zodat we weten waar ze zijn en wat ze te bieden hebben.

Met de informatie in deze groep willen wij de deugd fietsen graag koppelen aan de nood: zorgen voor ons dagelijkse eten. En daarbij steunen wij het liefst de lokale ondernemers, kleine winkels, tuinders en boeren in Westland en daarbuiten die hun waar ook langs de weg aanbieden. Maar waar vinden we ze?

2). Hoeve Biesland

Hoeve Biesland is een biologisch dynamische boerderij in de randstad, waar we groenten, vlees, brood en rauwe melk produceren. Deze producten verkopen we in onze drukbezochte boerderijwinkel en leveren we aan de horeca in de omliggende steden. Kom eens langs!

[Biologisch - dynamische boerderij met dagbesteding & horecalevering \(hoevebiesland.nl\)](http://Biologisch-dynamische-boerderij-met-dagbesteding-horecalevering-hoevebiesland.nl)

3). Producten van de boer in Zuid-Holland

In de provincie Zuid-Holland kopen bij de boer? Het overzicht op deze pagina geeft weer waar dit in de hele provincie mogelijk is.

Vermeld is als eerste de vestigingsplaats, vervolgens de naam van het betreffende bedrijf en de belangrijkste producten uit het assortiment. Wanneer een bedrijf naast eigen producten ook andere artikelen aanbiedt, zal als eerste het eigen genoemd worden.

<https://www.productenvandeboer.com/zuid-holland.html>

4). Ecofields

Eco Fields staat voor Hollands biologisch kalfs-, rund- en lamsvlees en wijn uit eigen wijngaard. Boerderij en slagerij op één erf én levering direct aan de consument. Hierdoor wordt de keten nog korter. Wij leveren botermals biologisch kalfs-, rund- en lamsvlees met een fijne structuur, zachte smaak en rosé van kleur. Met de perfecte nasmaak, omdat onze dieren een goed leven hebben gehad. En dat gaat verder dan voldoende rust en ruimte.

<https://www.ecofields.nl/>

5). Gebruik je boerenverstand

Gebruik je boerenverstand. De Nederlandse consument stelt steeds meer eisen aan eten. Maar wat weet jij eigenlijk over het voedsel dat je eet? En waarom kies je voor bepaalde producten in de supermarkt? Onze boeren vertellen hun verhaal over jouw eten.

<https://www.agrifirm.nl/cooperatie/gebruik-je-boerenverstand//>

6). Geef heerlijke producten een tweede kans

Wij dromen van een planeet zonder voedselverspilling. Hier elke dag aan werken voelt als een droom die werkelijkheid wordt. Onze app is de meest effectieve manier om jou ook meteen aan die droom te laten werken - download de app, log in en start met het redden van heerlijke producten die jouw lokale ondernemer aan het einde van de dag overhoudt. Altijd een verrassing tegen een lage prijs en

Bijbelstudies over landbouw

je doet meteen iets goed voor de planeet.

<https://toogoodtogo.nl/nl>

7). Van Winden, zuivel- en kaasboerderij in Maasland

<https://www.zuivelvanwinden.nl/>

8). Delflandshof - Streekzuivel uit Midden-Delfland

Delflandshof is een zuivelcoöperatie van vijf melkveehouders uit Midden-Delfland die zich bezighoudt met het verwerken en vermarkten van een deel van de eigen melk tot een serie streekproducten. Momenteel is dat volle melk en yoghurt, naturel als in verschillende smaken. Ook wordt er gewerkt aan de introductie van karnemelk en boter. Voor de toekomst staan ook halfvolle melk en drinkyoghurt op het programma.

<https://www.middenindelfland.net/initiatief/delflandshof/>

Handige apps

9). De nieuwe Voedsel Verbindt app

Voedsel Verbindt heeft een app ontwikkeld waarbij je precies kunt zien wat het aanbod is van de boeren in Noord Holland en Flevoland. De app helpt horeca, supermarkt en de consument bij het kopen van voedsel van dichtbij. Zo bouwen wij aan een duurzaam voedsel systeem. Download direct de app voor [Google Playstore](#) en [Apple Appstore](#).

<https://voedselverbindt.nl/de-nieuwe-voedsel-verbindt-app/>

10) Alle biologische boerderijen (74 boerderijen)

Op zoek naar puur biologisch eten, een biologisch dynamische boerderij winkel, of andere biologische producten? LekkersDichtbij weet precies waar je terecht kunt voor het beste biologische vlees en ander biologisch voedsel zoals biologisch brood of biologisch fruit.

Op LekkersDichtbij vind je alle boeren van Nederland en België waar je biologisch en niet-biologisch voedsel kunt kopen. Aan het groene BIO-logo voor de naam van de boerderij kun je zien of het om een biologische boerderij gaat. Bio-dynamische boerderijen worden ook met dit BIO-logo aangegeven.

<https://www.lekkersdichtbij.nl/biologisch/>

Andere initiatieven

11). Breda maakt mij blij

Vanuit de behoefte aan positiviteit, besloten wij in het voorjaar van 2020 boeren en telers te gaan helpen die door de coronacrisis met een overschot aan producten bleven zitten.

<https://bredamaaktmijblij.nl/over-ons/>

12). Potverdorie! Wat lekker

Duurzaam en sociaal ondernemen.

Naast het maken van knettergoeie smaken van een goede herkomst is het voor potverdorie! van belang dat gebeurt op een waar de wereld fraaier van wordt. Fraaier in de zin van samen, samen met de telers, samen met mensen die hun talenten kunnen inzetten. De distributie van potverdorie! vindt plaats in samenwerking met een dagbesteding waar ze op professionele wijze de opdrachten verwerken en verzenden.

Bijbelstudies over landbouw

De verpakkingen van potverdorie! zijn voor een groot deel gemaakt van gerecyclede materialen, zowel de glazen potten als de kartonnen dozen. Het glas en karton kan zo vaak als mogelijk opnieuw worden gebruikt. We vinden het belangrijk dat we met z'n allen zorgvuldig omgaan met energie. Zijn er producten over of komt de THT-datum in zicht dan werken we samen met bedrijven en initiatieven die zich inzetten om honger én verspilling te voorkomen. Zo maken we een culinaire vuist. <https://www.potverdorie.nl/pages/over-ons>

13). Biologisch boeren

Biologisch boeren – the best of both worlds. Met liefde gewassen verbouwen en vee houden, maar wel met oog voor dier en milieu. Deze boeren doen het!

<https://binnenstebuiten.kro-ncrv.nl/buitenleven/biologisch-boeren>

14) IVN natuureducatie

Op deze site staat ook de nodige informatie over het nieuwe Europese landbouwbeleid en natuurinclusieve landbouw.

<https://www.ivn.nl/zoeken?s=landbouw>

15). Grutto - Onze boeren

We werken alleen met de beste boeren! Onze boeren zorgen goed voor hun dieren en voor het milieu. Allemaal op hun eigen manier, maar aan deze checklist voldoen ze allemaal.

Onze boeren checklist:

- ✓ Liefde voor de dieren
- ✓ Het beste voer
- ✓ Geen preventieve antibiotica
- ✓ Bezig met duurzaamheid

<https://www.grutto.com/nl/onze-boeren>

Jeroen en Gusta van der Kooij in Maasland:

<https://www.grutto.com/nl/onze-boeren/jeroen-gusta-van-der-kooij>

Hoeve Rust-hoff

Broekpolderweg 3, 3155 EP Maasland

[Www.hoeverusthoff.nl](http://www.hoeverusthoff.nl)

16). Boerschappen – maaltijdboxen

<https://www.boerschappen.nl/het-nieuwe-lokaal/>

17). Boer en land – Corazon

<https://corazon.nu/category/boer-en-land/>

18). Nederland Zingt Dichtbij – Maaïke Huijgen

Maaïke Huijgen stond aan de wieg van biologische boerderij de Eemlandhoeve in Bunschoten. Als boerin is ze dagelijks actief in de natuur, een plek waar ze God heel dichtbij ervaart. Lange tijd dacht ze dat ze haar passie voor natuur en haar geloof niet met elkaar kon rijmen. Pas wanneer ze tijdens het doen van een opleiding bos- en natuurbeheer in een geloofscrisis komt, ontdekt ze dat God haar die passie voor de natuur heeft gegeven. Jurjen ten Brinke gaat met Maaïke in gesprek over wat die geloofscrisis haar bracht, maar ook over hoe ze God en de natuur door haar hele leven heen verweven ziet. Klik hier: <https://nederlandzingt.eo.nl/uitzendingen/tv/2021/03/07-maaïke-huijgen>

Bijbelstudies over landbouw

19) Het Groene Normaal

De coronacrisis raakt onze samenleving op een manier die we tot voor kort niet voor mogelijk hadden gehouden. Toch is dit ook de tijd om stil te staan bij onze manier van leven. Want ligt er niet een opdracht om groener en socialer uit deze crisis te komen? 'Laten we (...) ons bezinnen op onze manier van leven, nadenken over vernieuwing en dankbaar leven vanuit verwondering, in verbondenheid met de natuur om ons heen.' (Uit: Manifest voor Het Groene Normaal)

<https://www.hetgroenenormaal.nl/>

Vakanties

20). Farmcamps

Waarom zou je ver weg op vakantie gaan als er in Nederland ook zoveel prachtige plekjes te ontdekken zijn? Bij FarmCamps weten we die wel te vinden. Ontsnap uit het dagelijkse drukke leven om gezellig samen te zijn en te genieten van het leven op de boerderij! Op stap met de boer, knuffelen met de dieren, slingeren in de Hooi Hooi Speelschuur, spetteren bij de Water Pret Weide en samen spelenderwijs leren over de boerderij. Of laat je leiden door het ritme van de dag.

Je logeert met vrienden, familie of collega's in

luxe Safaritenten, Farmtenten, Ranchtenten, Lodgetenten of Barntenten. Glamping op en top! |

FarmCamps is het alternatief voor grootschalige bungalow-, stacaravanparken en campings waar je een eigen tent, caravan of camper moet meebrengen. Elke FarmCamps boerderij is uniek in zijn soort, grootte en omgeving. Het comfort, de gastvrijheid en het vertrouwde gevoel is echter bij alle FarmCamps boerderijen gelijk.

<https://farmcamps.com/nl/wat-is-farmcamps/?subject=9,1>

21). Stichting Vrije Recreatie

Rust, ruimte en natuur: dát ervaart u op een kleinschalige camping op het platteland. Geniet van de boerengastvrijheid op één van onze 2000 aangesloten campings in Nederland, Frankrijk, Duitsland, Italië, Zweden, Tsjechië én andere landen in Europa en daarbuiten. Word nu donateur en kampeer direct tegen voordelig SVR tarief!

Wie 'kamperen bij de boer' zegt, zegt SVR. Met 2000 aangesloten kleinschalige campings in Nederland, Europa en zelfs daarbuiten is de Stichting Vrije Recreatie hét startpunt van menig kampeervakantie. Onze campings staan voor rust, ruimte, natuur en boerengastvrijheid. Maar vergeet vooral de betaalbaarheid niet: het beleven van de natuur moet wat ons betreft voor iedereen toegankelijk zijn. Dat zit al ruim 50 jaar in ons 'DNA'! Tegenwoordig genieten zowel echtparen als gezinnen met kinderen van het kleinschalig kamperen.

<https://svr.nl/over-svr>

Twee krantenartikelen uit Trouw

1). Biologische boer worden in Nederland? Het slaat steeds minder aan

<https://www.trouw.nl/economie/biologische-boer-worden-in-nederland-het-wordt-steeds-minder-populair~b445e7de/>

2). Biologische producten slaan nauwelijks aan

<https://www.trouw.nl/binnenland/biologische-producten-slaan-nauwelijks-aan~b761acf4/>